

BORBA PROTIV MONOPOLA

Višemesečna rasprava o rekonstrukciji Vlade Srbije, novim ministrima, stranim i domaćim savetnicima dovela je do toga da se ovaj proces u srpskoj javnosti više posmatrao kao personalni umesto da se pričalo o “rekonstrukciji ciljeva. A “rekonstrukcija ciljeva”, odnosno promena privrednog i ekonomskog koncepta Srbije je najvažniji rezultat promena u srpskoj vladi. Uspeh ovog procesa odrediće sudbinu kabineta srpskog premijera Ivica Dačića.

Srpska vlada je u prvoj godini svog mandata, kao i sve prethodne, “gasila požare” – od ekonomije do politike. Napredak u normalizaciji odnosa sa Prištinom, odluka Evropske unije o početku pristupnih pregovora, činjenica da je Srbija ponovo postala kredibilan međunarodni partner kome se veruje, suštinski bolji odnosi sa zemljama regiona, uspešna borba protiv kriminala i korupcije i priprema sistemskih propisa u ovoj oblasti, poništavanje reforme pravosuđa koje je sprovela prošla srpska vlada i donošenje novog Zakona o javnim nabavkama – samo su neki od rezultata Vlade koji su vredni pažnje. Ipak, sva ova pitanja posledica su osnovnog problema srpskog društva koji se ogleda u tome da, duže od decenije, nisu sprovedene neophodne društvene i ekonomske reforme. Zato Srbija zaostaje i nije dovoljno efikasna i konkurentna u takmičenju sa okruženjem i svetom. Utisak je da je sadašnja srpska vlada svesna ovog problema i da je, za razliku od prethodnih koje su se bavile posledicama, ona odlučna da se bavi uzrokom problema.

Promene koje su se desile u srpskoj Vladi, pre nešto manje od mesec dana, osnova su da se započne borba za stvaranje jake i zdrave ekonomije. Srbija danas, možda prvi put od 1990. godine kada je uveden demokratski višestranački sistem, na čelu resora privrede i finansija, ima ljude koji ne pripadaju najvećim srpskim privrednim i ekonomskim lobijima. Do sada je bila praksa da, nezavisno od toga kako su se menjale vlade, pojedini uticajni privredni lobiji imaju svoje “predstavnike” u najvažnijim ekonomskim resorima u izvršnoj vlasti. Zato je bilo moguće da pojedine kompanije ili neke grupacije privrednika, kao što su uvoznici, budu “miljenici” svake vlade. Nezavisno, od politike koja se vodila, odnosno da li je njen cilj bio savez sa Ruskom federacijom ili za članstvo u Evropskoj uniji, u sistem ekonomskih privilegija se nije diralo. A te pogodnosti su poslovi na račun države i sa državom, zamršen i netransparentan sistem subvencija, povoljnih kredita i garancija za izvoz, uticaj na odluke države u privredi, selektivan odnos prema stranim investitorima, uticaj na kurs dinara preko Narodne banke Srbije... Tako je Srbija, formalno u političkom smislu demokratska, ostala zatvoreno društvo, sa snažnim privrednim monopolima koji zarađuju milione na račun siromašnih građana. Direktna posledica toga je bio sve snažniji uticaj ovih ekonomskih kartela na društvo, medije i politiku.

Srbija je decenijama živela tako što je trošila više nego što je zarađivala a svaka nova vlada je imala sve manje prostora za rešavanje ovog problema. Sadašnju Vladu, koja je formirana pre godinu dana, sačekala je prazna kasa, prezadužena zemlja, preveliki broj nezaposlenih i penzionera, neefikasna javna preduzeća i slaba domaća privreda. Zato ona mora istovremeno da rešava tekuće probleme i da pokuša da ukloni njihove sistemske uzroke. Tekući problemi su delimično rešeni uspehom prvog potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića (lider Srpske napredne stranke koja je najjača politička partija u zemlji) koji je obezbedio dve milijarde evra, sa niskom kamatom, na 20 – 30 godina od Ujedinjenih Arapskih Emirata. Za zemlju koja je bila pred bankrotom, jer je naredne godina samo za kamate trebalo da plati skoro milijardu evra, ovo je kratkoročno spas. Međutim, ovaj "poklon od Emirata" ima smisla samo ako ga društvo razume kao šansu da se izvrše reforme koje će Srbiji omogućiti da krene napred. A ti koraci su novi aranžman sa MMF-om, popravljjanje slike srpske ekonomije u svetu, članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji i povoljniji ekonomski ambijent.

Da je Vlada Srbije posle rekonstrukcije promenila svoje ciljeve i ekonomske reforme stavila u prvi plan primetio je i dr Vladimir Gligorov, istraživač na Bečkom institutu za međunarodne ekonomske studije, koji je, gostujući u na RTV B92, rekao da, Srbija ima "probleme kratkoročne prirode" ali koji je upozorio da kada je reč "o promeni prirodne strukture, da se obezbedi posao za što više ljudi - to posao za deset i više godina". Gligorov je izjave novih ministara finansija i privrede ocenio kao "uzdržane i realistične" i poručio da ništa ne može da se reši ako se ne pronađe ključ za problem zapošljavanja, te "da u jednoj zemlji ne može jedna trećina ljudi da radi, a da ostali ne rade". Profesor Gligorov smatra da se sa rekonstrukcijom Vlade promenila ciljna funkcija, te da je u fokus došla tema zapošljavanja. On je upozorio da je Srbija praktično pred bankrotom, i to na više načina. "Sam sektor preduzeća je praktično u bankrotu. Nenaplativa potraživanja u bankama su 50 odsto, to je katastrofalno", rekao je profesor Gligorov i upozorio da takvo stanje može da potraje.

Dakle, Vlada nije mogla da bira trenutak u kome će da pokrene suštinske ekonomske i privredne reforme. Mogla je, kao prethodne vlade, da bira liniju manjeg otpora i da rešava samo one probleme koji su medijski atraktivni i da tako da svoj doprinos istorijskom propadanju Srbije koje traje već skoro 25 godina. Izabrala je reforme i na tome joj treba čestitati. Ruku na srce, u veoma teškoj ekonomskoj situaciji se ne nalazi samo Srbija već mnoge druge, bogatije i privredno razvijenije zemlje. Primeri Srbiji geografski bliskih zemalja poput Slovenije, Grčke, Bugarske, Italije ili Španije samo potvrđuju ovu tezu. Ipak, za razliku od ovih zemalja, Srbija nije članica Evropske unije i njoj nema ko da pomogne ako to ne učini sama. Dakle, bez obzira na globalnu ekonomsku krizu, Srbija nema izbor ako hoće da preživi i postane privlačna i konkurentna zemlja za investiranje i život.

Da su namere kada su reforme u pitanju ozbiljne potvrđuje i angažovanje bivšeg generalnog direktora Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i francuskog ministra Dominika Stros-Kana koji je na poziv potpredsednika Vlade Vučića postao ekonomski savetnik Vlade.

Ovaj nekada uspešni francuski ministar i vodeći čovek MMF koji je značajno promenio filozofiju ove međunarodne finansijske organizacije, sa veoma dobrim kontaktima u finansijskim krugovima u SAD i Evropi trebalo bi da pomogne da u sređivanju stanja u javnim finansijama Srbije a posebno u restruktuiranju spoljnog duga zemlje.

Pored Stros-Kana savetnik Vlade Srbije postaje i nekadašnji austrijski kancelar Alfred Guzenbauer . Njegova zaduženja biće politika, ekonomija i evrointegracije. Nemačka ekspertkinja za borbu protiv korupcije i pranja novca Betina Nelen takođe postaje deo savetničkog tima u srpskoj Vladi. Ipak, možda najzvučnije ime među novim savetnicima u Beogradu je lord Piter Mendelson, najvažniji saradnik nekadašnjeg britanskog premijera Tonija Blera.

Dominik Stros - Kan je posle dolaska u Beograd izjavio da "srpska ekonomija ima ozbiljne probleme" ali da misli da je moguće "uz odgovarajuće napore, da se problemi reše i postigne uspeh". On je najavio je prve konkretne savete Vladi Srbije kroz nekoliko meseci, istakavši da nema čarobnog stapića i da se rezultati ne mogu očekivati veoma brzo.

Vladajuća koalicija je pokazala hrabrost izborom nezavisnih ministara i dovođenjem stranih savetnika jer oni treba da pomognu zemlji da se prilagodi promenama u svetu, da se modernizuje i ukine monopole. Nulta tolerancija za neplaćanje poreza, suzbijanje sive ekonomije, jednaka pravila su za sve, transparentan sistem subvencija i državne pomoći i otvaranje tržišta su dobri za državu i građane ali će Vladi doneti glavobolje. Ona će steći ozbiljne, moćne i bogate protivnike jer će mnogi koji decenijama zarađuju na postojećem sistemu privilegija sada gubiti milione evra. Kako je rekao Napoleon Bonaparta "čovek će se boriti žešće za svoje interese nego za svoja prava".

Najvažniji saveznik srpskoj vladi u ovoj borbi biće Evropska unija sa kojom Beograd započinje proces pregovaranja o članstvu. Da je tako govori i činjenica da je Evropska komisija u svom poslednjem izveštaju o Srbiji zatražila da se sistem subvencija i donacija državnim organima i privredi učini transparentnim. Pregovori o članstvu u EU su uglavnom dogovor o dinamici i načinu usvajanja pravila Unije, a mnoga od njih će se odnositi na ukidanje monopola, povećanje konkurencije i otvaranje tržišta. Zato će ovaj proces nepovratno promeniti srpsko društvo i ekonomiju na bolje na isti način na koji se to desilo u Češkoj, Mađarskoj, Slovačkoj ili Hrvatskoj.

Odgovorna Vlada sluša glas svojih privrednika i poštuje svakog ko zapošljava makar jednog radnika. Normalno je da su najveće kompanije uticajnije u vladi od malih preduzeća. Međutim, nije normalno da se propisi i privredni ambijent kreiraju samo za najveće kompanije kako bi one stvarile veći profit što je do sada bio slučaj. Srbija ima preko tri stotine hiljada hiljada preduzetnika u preko sto hiljada kompanija, kod malih i srednjih preduzeća radi 56 odsto zaposlenih a te kompanije ostvaruju 46 odsto bruto društvenog proizvoda i prehranjuju oko milion ljudi. Zato, država, kada kreira privredni i poslovni ambijent i donosi propise, mora da vodi računa o interesima svih preduzeća, a ne samo najvećih. Najbolji primer za to je Nemačka u kojoj se četiri od pet kompanija nalazi u porodičnom vlasništvu i zapošljava do 300 ljudi.

Dakle, promene u ekonomiji koje slede su najvažnija bitka srpske vlade. Ona neće biti laka jer oni koji ostaju bez privilegija imaju snažan uticaj u medijima, politici i društvu. Protivnici promena će zloupotrebljavati nezadovoljstvo građana, strah od gubitka posla ili novih poreza. Zato je važno da Vlada Srbije svoje namere u privredi, plan reformi i promena učini javnim. Građanima treba da se obrazloži zašto se sprovode promene i kakvu korist od njih društvo i svako lično može da očekuje. Neophodan je dijalog sa svima koji su zainteresovani od sindikata, privrednih komora, udruženja potrošača i medija. Sve što ostane tajno i neobjašnjeno – biće upotrebljeno protiv vlade. Koliko god da teško žive, građani od političara, kako u Srbiji, tako i bilo gde u svetu, ne očekuju nemoguće, odnosno da reše sve njihove probleme. Oni žele da vide plan, viziju i da ih političari uvere da su sposobni da učine ono što obećaju i da nisu bahati, odnosno da dele sudbinu naroda. Upravo to treba da uradi srpska Vlada.

Zato, da bi borba protiv monopola bila uspešna uslov svih uslova je snažna politička volja. Utisak je da ona u Srbiji sada postoji. Da je tako potvrdio je lider najjače političke stranke u zemlji Aleksandar Vučić koji je nedavno gostujući na državnoj televiziji najavio "znoj, suze i probleme u procesu ekonomskog oporavka, koji je uslov za opstanak Srbije". Pored političke volje, potrebna je i podrška javnosti a za nju će Vlada morati da se bori.

Ekonomski oporavak i promena ekonomske politike su pitanja opstanka zemlje. Uspeh ili neuspeh ovog procesa daće odgovor na pitanje da li će Srbija da bude moderno i uređeno evropsko društvo u kome ljudi žive dostojanstveno od svog rada ili će i dalje biti zajednica u kojoj vlada pravo jačeg i bogatijeg. Ili rečeno jezikom koji svako razume da li će i dalje čokolada ili lekovi da budu skuplji u i Novom Sadu nego u Berlinu ili Parizu, samo zato što neko u Srbiji ima monopol!?